Krzysztof Ćwikliński

PROCES

reżyseria:
Małgorzata Flegel

scenografia i kostiumy:
Anna Hynek

muzyka:
Julianna Siedler-Smuga

obsada:
Jacek Łuczak
Radosław Osypiuk
Michał Jóźwik

NARODOWE CENTRUM KULTURY

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu „Kultura – Interwencje 2019”

estok.org.pl

Ewangelickie Stowarzyszenie Kultury
zaprasza na światową prapremierę:

Krzysztof Ćwikliński

PROCES

reżyseria:

Małgorzata Flegel

scenografia i kostiumy:

Anna Hynek

muzyka:

Julianna Siedler-Smuga

obsada:

Jacek Łuczak
Mecenas Bertold Rappaport

Radosław Osypiuk

Doktor Josef Friedrich Bühler

Michał Jóźwik

On

NARODOWE CENTRUM KULTURY

Dofinansowano ze środków
Narodowego Centrum Kultury
w ramach programu
„Kultura – Interwencje 2019”

EStoK
ewangelickie stowarzyszenie kultury

Małgorzata Flegel

Małgorzata Flegel

Reżyserka, pedagog, wykładowca akademicki, aktorka teatralna, filmowa i telewizyjna. W 1983 roku ukończyła studia na Wydziale Aktorskim Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera w Łodzi. Pracowała w Teatrze Nowym im. Kazimierza Dejmka w Łodzi, Teatrze Powszechnym w Łodzi i współpracowała z Teatrem Małym w Łodzi. Jest adiunktem na Wydziale Aktorskim Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera w Łodzi, posiadając obecnie stopień naukowy doktora habilitowanego. Ma w dorobku kilkadziesiąt ról w filmach fabularnych i serialach.

Julianna Siedler-Smuga

Perkusistka, marimbafonistka, performerka. W 2012 roku ukończyła z wyróżnieniem klasę perkusji Akademii Muzycznej w Łodzi, w 2014 roku – studia w klasie marimby w Królewskim Konserwatorium w Antwerpii. Doktor sztuki od 2017 roku. W 2018 roku ukończyła z wyróżnieniem Percussion Theater w LUCA Lemmensintitute. Współzałożycielka duetu Dalbergia Duo. Współpracuje z kompozytorami muzyki współczesnej, tworzącymi utwory z dedykacją dla niej. Występuje m.in. z Polish Camerata, Orkiestrą Warszawskiej Opery Kameralne i Orkiestrą Filharmonii Łódzkiej. Jest członkiem Międzynarodowego Stowarzy-szenia Marimbowego Marimba Festiva.

Julianna Siedler-Smuga

Anna Hynek

Anna Hynek

Kostiumolożka, scenografka, realizatorka pokazów mody (m.in. dla Krajowej Izby Mody i Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi).
Autorka scenografii i kostiumów do spektakli teatralnych.

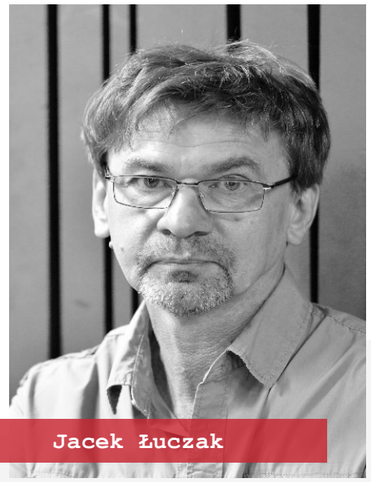
Jacek Łuczak

Jacek Łuczak

Aktor i reżyser, absolwent Wydziału Aktorskiego Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera w Łodzi (1983). Występował w Teatrze Polskim w Bydgoszczy, Teatrze Powszechnym w Łodzi, a obecnie jest aktorem Teatru Kwadrat w Warszawie.
Współpracował z Teatrem Muzycznym w Łodzi, Nowym Teatrem w Słupsku i Teatrem Powszechnym w Radomiu. Odtwórca kilkudziesięciu ról teatralnych i kilkudziesięciu ról filmowych i telewizyjnych.

Radosław Osypiuk

Aktor, absolwent Wydziału Aktorskiego Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera w Łodzi (2006). Występował w Teatrze Studyjnym w Łodzi, Teatrze Capitol w Warszawie, Teatrze Małym w Łodzi i Teatrze Nowym im. Kazimierza Dejmka w Łodzi, a obecnie jest aktorem Teatru im. Stefana Jaracza w Łodzi. Łącznie wystąpił w kilkudziesięciu spektaklach teatralnych oraz w kilku serialach telewizyjnych i filmach fabularnych.

Radosław Osypiuk

Michał Jóźwik

Michał Jóźwik

Aktor, absolwent Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera w Łodzi (2016) oraz kursu w szkole aktorskiej HB Studio (2017) w Nowym Jorku. Występował na deskach Teatru Osterwy w Lublinie. Jako freelancer pracuje zarówno w teatrach dramatycznych (Teatr Horzycy w Toruniu, Teatr Muzyczny w Łodzi, Teatr Mały w Łodzi) jak i offowych (Teatr Chorea w Łodzi oraz Czytelnia Dramatu w Lublinie). Wystąpił w kilkunastu spektaklach teatralnych i kilkudziesięciu projektach filmowych.

Z archiwum Krzysztofa Ćwiklińskiego
fot. S. Stokłosa

Krzysztof Ćwikliński

Doktor habilitowany nauk humanistycznych, poeta, krytyk literacki, dramaturg, autor słuchowisk, edytor. Urodzony 6 października 1960 roku w Ciechocinku. Ukończył studia polonistyczne na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Zadebiutował w lutym 1979 roku zestawem wierszy, na łamach gdańskiego tygodnika „Czas". Opublikował osiem zbiorów poetyckich, zredagował cztery antologie i pięć prac zbiorowych. W bieżącym roku w Wydawnictwie FORMA ukazał się „Nocny gość. Dramat w jednym akcie". Jego utwory tłumaczono na języki: angielski, bułgarski, estoński, francuski, niemiecki, norweski, rosyjski, słoweński i węgierski.

Geneza dramatu

„W napisanym przeze mnie słuchowisku bohaterka, której dałem na imię Mena, stara już kobieta, samotna, chora i zmęczona, żąda od swojego znacznie od niej młodszego przyjaciela i powiernika tylko jednego: by jej wysłuchał – więc on słucha, z rzadka tylko wtrącając jakąś uwagę. W tej opowieści na mgnienie oka pojawia się także autentyczna postać krakowskiego adwokata, znakomitego karnisty, Bertolda Rappaporta, obrońcy w powojennych procesach niemieckich zbrodniarzy, obrońcy, co ważne, skutecznego. Rappaport uratował od szubienicy większość swoich klientów. To on stał się bohaterem mojego kolejnego tekstu, którego zresztą sam się po sobie nie spodziewałem. Był to krok od teatru radiowego ku scenie teatralnej. Powstał jednoaktowy dramat „Proces". Ostatnia sprawa prowadzona przez starego mecenasa okazała się jego klęską. Oskarżonego nie udało się uratować. Karnista odszedł z zawodu, kilka lat później zmarł. Wydało mi się wtedy, że jeśli ja nie opowiem tej historii, nie opowie jej nikt, a wtedy mecenas Rappaport naprawdę umrze. Cały. Czy uratowałem go od śmierci wiecznej? Nie wiem. Możliwe, że nie. Mojego dramatu nikt nie chciał, ale musiałem go napisać, więc napisałem. Bertold Rappaport poniósł klęskę i klęskę poniósł mój dramat o nim, w końcu klęskę poniosłem ja, bo choć nie wybuchł żaden pożar, wszystko, co moje, jednego dnia obróciło się w zgliszcza. Nie mogłem od tego uciec".

Źródło tekstu:

Krzysztof Ćwikliński, Dwa monologi George'a Orwella albo Jak nie napisałem dramatu „Autor", „Nowy Napis Co Tydzień", 2019, nr 5

Postaci dramatu:

Rappaport Bertold (1879 ? – 1953 ?)

Doktor praw Uniwersytetu Lwowskiego, polski adwokat, specjalista w zakresie prawa karnego; przed I wojną światową obrońca m.in. w procesie Feliksa Zaręby o rabunek w 1913 roku, w XX-leciu międzywojennym obrońca m.in. w głośnym procesie Bolesława Olejniczaka w 1934 roku. Po wojnie obrońca z urzędu w procesach zbrodniarzy hitlerowskich, toczących się przed Najwyższym Trybunałem Narodowym. W związku z procesem zbrodniarzy załogi obozu koncentracyjnego Auschwitz-Birkenau poprosił Trybunał o zwolnienie go z obowiązku obrony ze względu na swoje żydowskie pochodzenie i wynikające z tego faktu trudności w obronie ludzi dopuszczających się zbrodni wobec Żydów, ale prośba nie odniosła skutku.
W ostatnim procesie Najwyższego Trybunału Narodowego bronił Josefa Bühlera.

Bühler Josef (1904 Bad Waldsee – 1948 Kraków)

Funkcjonariusz nazistowski, prawnik, premier rządu Generalnej Guberni i zastępca Hansa Franka, odpowiedzialny za terror i eksterminację ludności polskiej i żydowskiej. Od 1930 roku pracował w kancelarii Hansa Franka. W 1932 lub 1933 roku (w zależności od źródła) wstąpił do NSDAP. Potem został wiceprezydentem Akademii Prawa Niemieckiego. W 1933 został wybrany do Reichstagu. Do 1938 roku z ramienia ministerstwa sprawiedliwości urzędował na terenie Bawarii. Od 1938 roku osobisty asystent i kierownik biura Hansa Franka. Po inwazji na Polskę mianowany sekretarzem stanu i szefem rządu Generalnej Guberni oraz zastępcą Hansa Franka. Mniej więcej w tym okresie otrzymał od Himmlera honorową rangę SS-Brigadeführera. Podczas konferencji w Wannsee reprezentował rząd Generalnej Guberni. Po wojnie schwytany przez aliantów i przekazany polskim władzom. Sądzony w Krakowie od 17 czerwca do 10 lipca 1948 roku i skazany na śmierć. Stracony 22 sierpnia 1948 roku w więzieniu Montelupich.

Rys historyczny

Wywołana przez III Rzeszę II wojna światowa przyniosła Polsce okupację, trwającą od 1939 do 1945 roku. Zajęte przez Niemcy tereny zostały częściowo wcielone do Rzeszy, a z pewnej części utworzono tzw. Generalną Gubernię (zwaną także Generalnym Gubernatorstwem).
Jej generalnym gubernatorem został Hans Frank, a szefem rządu Josef Bühler.
Zależna od państwa niemieckiego Generalna Gubernia stała się polem doświadczalnym dla prawnych, kulturowych, społecznych i ekonomicznych idei i pomysłów nazistowskiego rządu III Rzeszy. Odbywało się to z naruszeniem przepisów prawa międzynarodowego i przyniosło terror i prześladowania ludności, pracę przymusową, walkę z kulturą polską, niszczenie inteligencji i duchowieństwa, systemowe głodzenie ludności, eksterminację i rabunek mienia. Teren Generalnej Guberni stał się miejscem Holocaustu, gigantycznej nazistowskiej zbrodni dokonanej przez Niemcy na narodzie żydowskim.
Już w kwietniu 1940 roku rządy Francji, Wielkiej Brytanii oraz emigracyjny rząd polski generała Władysława Sikorskiego wydały wspólną odezwę do „sumienia świata", piętnującą zbrodnie okupantów niemieckich na podbitych ziemiach polskich. 1 listopada 1943 roku przez Związek Radziecki, Wielką Brytanię i Stany Zjednoczone Ameryki Północnej została złożona Deklaracja Moskiewska, mająca na względzie interesy państw zjednoczonych w koalicji antyhitlerowskiej. Głosiła ona, że z chwilą zawarcia jakiegokolwiek rozejmu z jakimkolwiek rządem niemieckim wszyscy hitlerowcy, którzy brali udział w zbrodniach popełnionych na terenach okupowanych przez III Rzeszę będą wydani krajom, na których obszarze popełnili czyny przestępcze, w celu osądzenia ich przez sądy tych krajów. Zapowiedziano, że zbrodnie te się nie przedawnią.
Po bezwarunkowej kapitulacji III Rzeszy na podstawie tej deklaracji 8 sierpnia 1945 roku został powołany przez rządy Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, Republiki Francuskiej, Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii oraz Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich Międzynarodowy Trybunał Wojskowy. Jego celem było osądzenie głównych zbrodniarzy wojennych.
W Polsce jego odpowiednikiem stał się powołany 18 lutego 1946 roku Najwyższy Trybunał Narodowy. Przeprowadził on 7 procesów, z których proces Josefa Bühlera był ostatnim i niejako syntetycznym, ponieważ obejmował pełne spectrum zbrodni, jakich dopuścili się okupanci w Generalnej Guberni, a zbrodnie te wykraczały swoją skalą i okrucieństwem ponad wszystko, co dokonało się na pozostałych terenach Polski. Generalna Gubernia była polem doświadczalnym nazistowskich pomysłów na kształt i organizację całego świata po ostatecznym zwycięstwie III Rzeszy. Proces Josefa Bühlera toczył się od 17 czerwca do 5 lipca 1948 roku na sesji w Krakowie.

W procesie uczestniczyli:

Sędziowie Najwyższego Trybunału Narodowego:
przewodniczący składu dr Alfred Eimer, dr Józef Zembaty i Henryk Cieśluk.

Ławnicy reprezentujący czynnik społeczny:
Stanisława Garncarzykowa, Władysław Jagiełło, Józef Łabuz, Stanisław Stefański.
Cała czwórka to posłowie na Sejm Ustawodawczy.

Prokuratorzy:
dr Tadeusz Cyprian i dr Jerzy Sawicki.

Obrońcy z urzędu:
dr Stefan Kosiński i dr Bertold Rappaport.

Na wstępie przewodniczący składu dr Alfred Eimer oświadczył:
„Otwierając posiedzenie Najwyższego Trybunału w Krakowie, nie można pominąć milczeniem doniosłości tego procesu, który przewinie się na tej sali, w tym historycznym mieście, kryjącym sławną i dumną przeszłość narodu, tak boleśnie dotkniętego bezmiarem krzywdy i sponiewieranego w okresie dopiero co minionej przeszłości. W obliczu majestatu prawa staje przed Najwyższym Trybunałem Narodowym człowiek, który z woli dyktatorów III Rzeszy miał włodarzyć na tej ziemi, pozbawić prawowitego właściciela prawa do władania nią, a ją samą przekształcić w ugór, który użyźniony krwią jej męczenników miał ożyć jako twór zwycięskiego oręża Niemiec i przetrwać po wieczne czasy jako chluba geniuszu nowej Germanii.
Niełatwo będzie wyliczyć czyny, które by przemawiały za oskarżonym, a nie przeciw niemu. A jednak to jest najistotniejsze zadanie sądu: bezstronna ocena zdarzeń i faktów, z myślą przewodnią ogólnoludzkiego poczucia prawa, które w podsądnym widzi człowieka i sądzi go tylko za jego własne, popełnione przezeń czyny. Do tej bezstronności obywateli sędziów odwołuję się, będąc głęboko przekonany, iż sądownictwo polskie, które w swoich dotychczasowych wyrokach na przestępców wojennych było wyrazicielem najpełniejszego obiektywizmu, wyda i w tym procesie wyrok równie obiektywny i sprawiedliwy, który stanie się takim w obliczu historii".

Prokuratura postawiła następujące, ogólne tezy oskarżenia:

- Całokształt działalności hitlerowskich władz okupacyjnych w Polsce był sprzeczny z przepisami prawa narodów, niezależnie od tego, że już z faktu pogwałcenia tego prawa przez agresję na Polskę działania z tej agresji wypływające są ipso iure (na mocy prawa) nielegalne.

- Organizacja zwana rządem Generalnej Guberni była organizacją przestępczą w rozumieniu tak prawa międzynarodowego, jak i prawa polskiego i że zadaniem jej w ostatecznej fazie działania była eksterminacja narodu polskiego w ostatnim stadium opanowania ziem polskich.

- Oskarżony Josef Bühler jako szef rządu Generalnej Guberni jest prawnie odpowiedzialny za całokształt działalności władz hitlerowskich na terenie Generalnej Guberni.

W uzasadnieniu oskarżenia odwołano się do postanowień konwencji haskiej z 1907 roku i paktu Brianda-Kellogga z 1928 roku, co zostało także ujęte wcześniej przez Międzynarodowy Trybunał Wojskowy w Norymberdze. Ustalono wtedy, że wszelkie działania okupanta wynikające z agresji są nielegalne, więc przedstawiciele władzy okupacyjnej nie mogą się powoływać na prawność swojego działania.
W toku procesu poruszono wszystkie obszary zbrodni i przestępstw, jakie zaistniały przez lata okupacji. Przedstawiono sto kilkadziesiąt tomów akt śledztwa i przesłuchano wielu świadków. Obrona była w pełni świadoma trudności, przed jakimi stanęła. Dr Bertold Rappaport zajął się stroną faktyczną procesu, a dr Stefan Kosiński prawną. Przytoczono wszystkie możliwe argumenty na korzyść oskarżonego.
10 lipca 1948 roku ogłoszono wyrok. Josef Bühler został skazany na karę śmierci. Wykonano ją 21 sierpnia 1948 roku w więzieniu Montelupich w Krakowie.

W początkowej części uzasadnienia wyroku przewodniczący składu Najwyższego Trybunału Narodowego dr Alfred Eimer oświadczył:
„W drugiej wojnie światowej, zapoczątkowanej zbrodniczą i łupieską napaścią na Polskę, naród polski poniósł procentowo do swej liczebności największe ofiary ze wszystkich narodów świata. Dlatego proces ten wymaga naświetlenia, skąd czerpała swe siły doktryna hitlerowska. Muszą być zrozumiałe zjawiska, które w pierwszej połowie XX wieku były zdolne zorganizować i dokonać przez zbrodnicze państwo, w sercu Europy, największej zbrodni w dziejach ludzkości, zbrodni ludobójstwa.
Muszą być również zrozumiałe przyczyny braku sił fizycznych, które mogłyby powstrzymać zbrodniarzy, oraz muszą być wyjaśnione powody, dlaczego nie było na świecie siły moralnej, która by mogła powstrzymać ludobójców, tudzież z jakiej przyczyny w tej najistotniejszej sprawie deptanie praw boskich i ludzkich w sposób bezprzykładny w dziejach ludzkości nie zabrała głosu w obronie ofiar cała społeczność światowa”.

Dr Bertold Rappaport mówiąc o oskarżonym oświadczył, że „w celi więziennej umarł Bühler zbrodniarz, a urodził się nowy, uczciwy człowiek”. Jednocześnie określił go następująco: „Myślał, że będzie Ludwikiem XIV w miniaturze, a został jedynie tylko cieniem Cezara Borgii”.

Podstawowe źródła opracowania i cytatów:

„Zbrodniarze hitlerowscy przed Najwyższym Trybunałem Narodowym”, Janusz Gumkowski i Tadeusz Kułakowski, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1965.
„Siedem procesów przed Najwyższym Trybunałem Narodowym” (znana również jako „Siedem wyroków Najwyższego Trybunału Narodowego”), Tadeusz Cyprian i Jerzy Sawicki, Wydawnictwo Instytutu Zachodniego, Poznań 1962.
„Generalne Gubernatorstwo. Mroczne serce Europy Hitlera”, Martin Winstone, Dom Wydawniczy Rebis, Poznań 2015.
„Dziennik Hansa Franka”, opracował Stanisław Piotrowski, Sprawy Polskie Przed Międzynarodowym Trybunałem Wojennym w Norymberdze, tom 1, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1956.
„Dziennik Hansa Franka i dowody polskie przeciwko SS”, opracował Stanisław Piotrowski, Sprawy Polskie Przed Międzynarodowym Trybunałem Wojennym w Norymberdze, tom 2, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1970.
„Drugi człowiek III Rzeszy”, Dušan Hamšík, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 1991.
„Trzecia Rzesza. Nowa historia”, Michael Burleigh, Wydawnictwo Znak, Kraków 2010.
„Boże igrzysko. Historia Polski”, Norman Davies, tom 2, Wydawnictwo Znak, Kraków 1991.
„Najwyższy Trybunał Narodowy czyli *polska Norymberga*”, Grzegorz Szymborski, Więź 2018.

Dekret

o Najwyższym Trybunale Konstytucyjnym

45

DEKRET

z dnia 22 stycznia 1946 r.

o Najwyższym Trybunale Narodowym.

Na podstawie ustawy z dnia 3 stycznia 1945 r. o trybie wydawania dekretów z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr 1, poz. 1) — Rada Ministrów postanawia, a Prezydium Krajowej Rady Narodowej zatwierdza, co następuje:

Art. 1. Tworzy się Najwyższy Trybunał Narodowy oraz Prokuraturę Najwyższego Trybunału Narodowego z siedzibą w miejscu siedziby Sądu Najwyższego.

Art. 2. 1. Najwyższy Trybunał Narodowy składa się z Prezesa i sędziów.

2. Prokuratura Najwyższego Trybunału Narodowego składa się z Pierwszego Prokuratora i prokuratorów Najwyższego Trybunału Narodowego.

Art. 3. 1. Najwyższy Trybunał Narodowy orzeka w składzie 3 sędziów mianowanych w myśl art. 4 ust. 2 oraz 4 ławników powołanych w trybie art. 4 ust. 5.

2. Ławnicy w sprawowaniu swego urzędu są niezawiśli i podlegają tylko ustawom.

Art. 4. 1. Prezesem Najwyższego Trybunału Narodowego jest Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego.

2. Prezydium Krajowej Rady Narodowej na wniosek Ministra Sprawiedliwości powołuje spośród osób posiadających kwalifikacje sędziowskie:

a) sędziów Najwyższego Trybunału Narodowego,

b) Pierwszego Prokuratora i prokuratorów Najwyższego Trybunału Narodowego.

3. Sprawowanie funkcji sędziego, orzekającego w sądach powszechnych lub specjalnych, nie jest przeszkodą do powołania na stanowisko sędziego Najwyższego Trybunału Narodowego.

4. Sprawowanie funkcji prokuratorskich w sądownictwie powszechnym lub specjalnym nie jest przeszkodą do sprawowania funkcyj prokuratorskich w Najwyższym Trybunale Narodowym.

5. Listę ławników ustala Prezydium Krajowej Rady Narodowej spośród posłów Krajowej Rady Narodowej.

Art. 5. Prezes, sędziowie, Pierwszy Prokurator i prokuratorzy Najwyższego Trybunału Narodowego zrównani są w prawach i obowiązkach z Pierwszym Prezesem, sędziami, Pierwszym Prokuratorem i prokuratorami Sądu Najwyższego.

Art. 6. Postępowanie przed Najwyższym Trybunałem Narodowym odbywa się według przepisów kodeksu postępowania karnego, o ile przepisy dalsze nie stanowią inaczej.

Art. 7. 1. W sprawach podlegających właściwości Najwyższego Trybunału Narodowego prokurator Najwyższego Trybunału Narodowego może zarządzić tymczasowe aresztowanie.

2. Art. 164, 165, 168, 169 i 171 kodeksu postępowania karnego nie mają w tych przypadkach zastosowania.

3. Prokurator Najwyższego Trybunału Narodowego może przeprowadzić dochodzenie bądź bezpośrednio, bądź za pośrednictwem prokuratora sądu specjalnego lub prokuratora sądu okręgowego, organów bezpieczeństwa publicznego lub Milicji Obywatelskiej, bądź też zwrócić się o dokonanie poszczególnych czynności sądowych do sędziów śledczych lub sądów grodzkich.

4. Na wniosek prokuratora Najwyższego Trybunału Narodowego prowadzi się śledztwo. Wniosek prokuratora Najwyższego Trybunału Narodowego wiąże sędziego śledczego. Na postanowienie sędziego śledczego w przedmiocie wszczęcia śledztwa nie służy zażalenie.

5. Na postanowienie prokuratora, umarzające dochodzenie, lub sędziego śledczego, umarzające śledztwo, pokrzywdzonemu nie służy zażalenie.

6. Prokurator może w toku dochodzenia lub śledztwa zarządzić zajęcie w części lub w całości mienia podejrzanego, jego małżonka i dzieci, z wyjątkiem mienia tych ostatnich, pochodzącego z ich dorobku własnego. Zażalenie na postanowienie prokuratora w przedmiocie zajęcia rozstrzyga Najwyższy Trybunał Narodowy na posiedzeniu niejawnym.

Art. 8. 1. Przepisów art. 74—78 kodeksu postępowania karnego nie stosuje się.

2. Termin przewidziany w art. 296 kodeksu postępowania karnego wynosi 5 dni.

3. Sprzeciw przeciwko aktowi oskarżenia jest niedopuszczalny.

Art. 9. 1. Udział obrońcy w rozprawie głównej jest konieczny. Jeżeli oskarżony nie ma obrońcy z wyboru, Prezes Najwyższego Trybunału Narodowego wyznacza mu obrońcę z urzędu.

2. Obrońcą z wyboru może być każdy obywatel polski dopuszczony w tym charakterze przez Prezesa Najwyższego Trybunału Narodowego.

3. Wolno odczytać na rozprawie zapiski dochodzenia oraz wszelkie pisma prywatne i urzędowe.

Art. 10. 1. Nieujęcie oskarżonego nie stoi na przeszkodzie wniesieniu aktu oskarżenia i rozpoznaniu sprawy pod jego nieobecność. Zapadłego wyroku nie uważa się za zaoczny.

2. W przypadku określonym w ust. 1:

a) prawo wyboru obrońcy służy także ojcu, matce, opiekunowi, małżonkowi, dzieciom i rodzeństwu oskarżonego,

b) wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem może nastąpić na korzyść oskarżonego również w przypadku przytoczenia takich nowych faktów i dowodów nieznanych przedtem sądowi, które bądź same, bądź w związku z innymi stwierdzają, że oskarżony jest niewinny albo że skazano go za przestępstwo cięższe niż to, które popełnił.

Art. 11. 1. Sąd zawsze sporządza na piśmie wyrok z uzasadnieniem.

2. Ogłoszenie sentencji wyroku następuje po sporządzeniu na piśmie wyroku z uzasadnieniem. Termin przewidziany w art. 367 kodeksu postępowania karnego wynosi 7 dni.

Art. 12. 1. Wyroki i postanowienia Najwyższego Trybunału Narodowego są ostateczne.

2. Skazanemu przysługuje prawo wniesienia prośby o ułaskawienie do Prezydenta Krajowej Rady Narodowej, a w sprawach, w których zapadł wyrok śmierci, Prezes Najwyższego Trybunału Narodowego przesyła niezwłocznie akta sprawy Ministrowi Sprawiedliwości celem przedstawienia do decyzji Prezydentowi Krajowej Rady Narodowej, załączając opinię Najwyższego Trybunału Narodowego.

Art. 13. 1. Do właściwości Najwyższego Trybunału Narodowego należą:

1) sprawy o przestępstwa osób, które zgodnie z deklaracją moskiewską trzech mocarstw sprzymierzonych: Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, Związku Socjalistycznych Republik Rad i Wielkiej Brytanii o odpowiedzialności hitlerowców za popełnione bestialstwa oddane będą do dyspozycji organom prokuratury Rzeczypospolitej Polskiej za zbrodnie dokonane na obszarze Państwa Polskiego w czasie okupacji;

2) sprawy o przestępstwa przewidziane w dekrecie z dnia 22 stycznia 1946 r. o odpowiedzialności za klęskę wrześniową i faszyzację życia państwowego (Dz. U. R. P. Nr 5, poz. 46).

2. Prokurator Najwyższego Trybunału Narodowego może każdą sprawę wszczętą w prokuraturze specjalnego sądu karnego lub toczącą się w specjalnym sądzie karnym w zakresie właściwości tego sądu przekazać Najwyższemu Trybunałowi Narodowemu; w tym przypadku prokurator Najwyższego Trybunału Narodowego składa nowy akt oskarżenia i zawiadamia o tym właściwy sąd i prokuraturę. Wnioski prokuratora Najwyższego Trybunału Narodowego są wiążące.

Art. 14. 1. Uprawnienia specjalnego sądu karnego i prokuratury specjalnego sądu karnego przewidziane w art. 19 dekretu z dnia 6 maja 1945 r. o wyłączeniu ze społeczeństwa polskiego wrogich elementów (Dz. U. R. P. Nr 17, poz. 96) przysługują także Najwyższemu Trybunałowi Narodowemu i prokuratorowi Najwyższego Trybunału Narodowego.

2. W razie rozstrzygnięcia sprawy przez Najwyższy Tybunał Narodowy ponownego rozpoznania w trybie art. 19 ustawy z dnia 6 maja 1945 r. o wyłączeniu ze społeczeństwa polskiego wrogich elementów może żądać tylko prokurator Najwyższego Trybunału Narodowego.

Art. 15. 1. Pierwszy Prokurator Najwyższego Trybunału Narodowego może w ciągu 3 miesięcy od dnia wydania wyroku zaskarżyć każdy wyrok specjalnego sądu karnego, o ile zachodzą podstawy kasacji przewidziane w art. 510, 514, 515 i 516 kodeksu postępowania karnego lub jeżeli zachodzą podstawy do wznowienia postępowania (art. 600 i 602 kodeksu postępowania karnego). Przepisy art. 608 kodeksu postępowania karnego stosuje się odpowiednio.

2. Najwyższy Trybunał Narodowy rozpoznaje kasację założoną w myśl ust. 1 na posiedzeniu niejawnym; udział obrońcy na posiedzeniu jest dopuszczalny.

3. Uwzględniając kasację, określoną w ust. 1, Najwyższy Trybunał Narodowy uchyla zaskarżony wyrok. W tym przypadku postępowanie toczy się od początku przed Najwyższym Trybunałem Narodowym według przepisów przewidzianych w dekrecie niniejszym.

Art. 16. Najwyższy Trybunał Narodowy i prokuratura Najwyższego Trybunału Narodowego sprawują nadzór nad specjalnymi sądami karnymi i prokuraturą specjalnych sądów karnych.

Art. 17. O wznowieniu postępowania w sprawach, w których Naiwyższy Trybunał Narodowy wydał wyrok co do istoty sprawy, orzeka tenże Trybunał.

Art. 18. Trzymiesięczny termin przewidziany w art. 15 ust. 1 liczy się co do wyroków specjalnych sądów karnych wydanych przed wejściem w życie dekretu niniejszego od dnia ogłoszenia niniejszego dekretu.

Art. 19. Wykonanie niniejszego dekretu porucza się Ministrom: Sprawiedliwości i Bezpieczeństwa Publicznego.

Art. 20. Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Krajowej Rady Narodowej:
Bolesław Bierut

Prezes Rady Ministrów:
Edward Osóbka-Morawski

Minister Sprawiedliwości:
Henryk Świątkowski

Minister Bezpieczeństwa Publicznego:
Stanisław Radkiewicz

Indeks osób

B

Blobel Paul
(1894 Poczdam – 1951 Landsberg),
SS-Standartenführer, za służbę w czasie wojny odznaczony Krzyżem Żelaznym. W 1931 roku, wstąpił do NSDAP, a w 1932 do SS. Po ataku Niemiec na ZSRR organizował i wykonywał masowe mordy na Żydach na terenie Polski i Ukrainy. Był odpowiedzialny za masakry m.in. w Białej Cerkwi i Babim Jarze. Od 1942 roku kierował „Akcją 1005", której celem było zacieranie śladów masowych zbrodni. Po wojnie aresztowany, sądzony w Norymberdze i skazany na śmierć. Odpowiedzialny za zagładę blisko 60 tysięcy ludzi.

Blunck Andreas
(1871 Krempe – 1933 Aumühle), od 1912 roku delegat do Reichstagu, po Puczu Kappa-Lüttwitza w marcu 1920 roku został ministrem sprawiedliwości Republiki Weimarskiej w rządzie Hermanna Müllera. Rząd ten podał się do dymisji w czerwcu tego samego roku po wyborach do Reischstagu.

Boepple Ernst
(1887 Betzingen – 1950 Kraków),
SS-Oberführer, sekretarz stanu w Rządzie Generalnego Gubernatorstwa, zastępca Josefa Bühlera. Szef Instituts für Deutsche Ostarbeit w Krakowie. Skazany na śmierć przez krakowski sąd w 1949 roku i powieszony w 1950 roku.

Bredt Johann Viktor
(1879 Barmen – 1940 Marburg), w życiu politycznym uczestniczył od 1911 roku, głównie w izbach samorządowych. Od 1924 do 1932 roku był prezesem Reichspartei des Deutschen Mittelstandes, od 1930 roku minister sprawiedliwości Republiki Weimarskiej w rządzie Heinricha Brüninga, zrezygnował w grudniu tegoż roku.

Burgsdorff Kurt von
(1886 Chemnitz - 1962 Starnberg),
SA-Brigadeführer, ostatni gubernator dystryktu krakowskiego Generalnego Gubernatorstwa. W 1948 roku skazany w Krakowie przez Sąd Okręgowy na 3 lata więzienia. Po odbyciu kary przekazany władzom Republiki Federalnej Niemiec.

C

Cyprian Tadeusz
(1898 Zabłotów – 1979 Poznań), prawnik, sędzia, profesor prawa karnego, fotografik. W XX-leciu międzywojennym sędzia Sądu Grodzkiego i Sądu Okręgowego w Poznaniu oraz prokurator Sądu Najwyższego w Warszawie. W czasie II wojny światowej oficer lotnictwa, walczący we Francji, Afryce i Wielkiej Brytanii. Po wojnie obserwator ze strony rządu polskiego procesu w Bergen-Belsen oraz członek delegacji polskiej na procesie norymberskim. Prokurator w procesie Josefa Bühlera.

D

Dietrich Marlena
(1901 Schöneberg – 1992 Paryż), niemiecka aktorka i piosenkarka, po dojściu Hitlera do władzy odmówiła występowania w filmach niemieckich, zdecydowanie potępiła nazizm, zrzekła się obywatelstwa niemieckiego. W 1937 roku aplikowała o amerykańskie, które otrzymała w 1939 roku. W ostatnich latach przed wojną przeznaczała duże kwoty na pomoc emigrującym z Niemiec Żydom. Zachęcała do kupna obligacji wojennych, zaś podczas wojny występowała w rewii dla żołnierzy amerykańskich, jak to określiła, „z poczucia przyzwoitości". Postępując z linią frontu, odnalazła swoją rodzinę, która podczas wojny prowadziła kino w Niemczech. Za swoje zasługi w przeciwstawianiu się nazizmowi została odznaczona w 1947 roku Prezydenckim Medalem Wolności (USA) i w 1950 roku Komandorią Legii Honorowej (Francja). Po wojnie kontynuowała karierę aktorki.

Druszkowski Stanisław
(1883 Rohatyn – 1950), prawnik i filozof prawa, przed wojną praktykował jako notariusz, później jako adwokat; obrońca w procesach oświęcimskich, w procesie kurii krakowskiej i WiN-u.

E

Eichmann Adolf
(1906 Solingen – 1962 Ramla),
SS-Obersturmbannführer, funkcjonariusz RSHA (Główny Urząd Bezpieczeństwa Rzeszy), jeszcze przed wojną odpowiedzialny za masowe wypędzenia Żydów z terenów Niemiec. Koordynator i współwykonawca planu zagłady Żydów, po śmierci Reinharda Heydricha de facto głównodowodzący eksterminacji Żydów, zbrodniarz wojenny, ludobójca. Po wojnie uciekł do Argentyny, gdzie ukrywał się pod fałszywym nazwiskiem. Wykryty i porwany przez wywiad izraelski w 1960 roku, stanął przed sądem w Jerozolimie, został skazany na śmierć i stracony. Oficjalnie jego ostatnie słowa: „Sieg heil Deutschland! Sieg heil Argentinien! Sieg heil Österreich! To są te trzy kraje, z którymi byłem najbardziej związany i których nie zapomnę. Pozdrawiam mą żonę, moją rodzinę i mych przyjaciół. Jestem gotowy. Spotkamy się ponownie wkrótce, bo taki jest los wszystkich ludzi. Umieram, wierząc w Boga". Według jednego z izraelskich agentów, chwilę później po cichu dodał „Mam nadzieję, że wszyscy za mną podążycie".

Eimer Alfred
(1892 , wg. IPN 1888, Kraków – 1963), prawnik, w okresie międzywojennym prokurator Sądu Okręgowego w Poznaniu, w latach 1946–1948 sędzia Najwyższego Trybunału Narodowego, przewodniczący Trybunałuw procesie Josefa Bühlera.

Emminger Erich
(1880 Eichstätt – 1951 Monachium),
w czasie I wojny początkowo ochotniczo służył jako żołnierz, później jako sędzia wojskowy. W polityce Niemiec obecny od 1913 roku. W latach 1923–1924 Minister Sprawiedliwości Rzeszy w rządzie Wilhelma Marksa. Reforma systemu sędziowskiego,

którą stworzył, jest obecna w Niemczech do dziś. Do 1949 roku pracował jako sędzia w Bawarii.

F

Faulhaber Michael von
(1869 Heidenfeld – 1952 Monachium), przed rozpoczęciem kariery duchownego służył w armii. W czasie I wojny światowej kapelan na froncie zachodnim, od 1917 arcybiskup Monachium, od 1921 kardynał. Już w okresie Republiki Weimarskiej bronił Żydów. Był współautorem zarówno konkordatu z III Rzeszą (1933), jak i potępiającej nazizm encykliki Piusa XI „Mit brennender Sorge" (1937). Od postawy ugodowej przeszedł do bezkompromisowej krytyki nazizmu. Mimo nieprzychylnych wobec Hitlera poglądów, otwarcie krytykował i sprzeciwiał się komunizmowi i bolszewizmowi, wspierał więc operację Barbarossa. Inwigilowany i okresowo więziony w areszcie domowym. Pozostaje postacią dość kontrowersyjną w historii zarówno Niemiec, jak i Kościoła katolickiego.

Fischer Ludwig
(1905 Kaiserslautern – 1947 Warszawa), SA-Gruppenführer, gubernator dystryktu warszawskiego Generalnego Gubernatorstwa. Odpowiedzialny za liczne zbrodnie na ludności polskiej i żydowskiej. Wydał m.in. zarządzenie o utworzeniu getta warszawskiego i brał udział w jego likwidacji. Sądzony przez Najwyższy Trybunał Narodowy w Warszawie. Skazany na karę śmierci w 1947 roku.

Forster Albert
(1902 Fürth – 1952 Warszawa), działacz nazistowski, członek NSDAP, SS-Obergruppenführer, gauleiter Gdańska, potem namiestnik okręgu Gdańsk-Prusy Zachodnie, organizator KL Stutthof, zbrodniarz wojenny odpowiedzialny za terror i eksterminację ludności polskiej. Aresztowany przez aliantów, przekazany do Polski w 1946 roku. Skazany na karę śmierci w 1948, wyrok wykonano cztery lata później.

Franco Francisco
(1892 Ferrol – 1975 Madryt), generał hiszpański, przed wojną domową odznaczył się w walkach w Maroku, skąd później rozpoczął antyrepublikański przewrót w 1936 roku. Faszystowski dyktator Hiszpanii w latach 1939–1975. Po wybuchu II wojny światowej wydał dekret przyznający obywatelstwo hiszpańskie wszystkim Żydom niezależnie od ich miejsca urodzenia i zamieszkania. Kilkakrotnie rozważał dołączenie do wojny, jednakże jego żądania (Algieria Francuska i Kamerun) nie spotkały się z aprobatą Hitlera. Mimo to okręty niemieckie i włoskie mogły zawijać do hiszpańskich portów przed dalszą podróżą, zaś wolontariusze mogli walczyć po stronie Osi. Po porażkach Niemiec, od 1943 roku Franco prowadził politykę bardziej neutralną, jednak mimo to po wojnie udzielił azylu wielu Niemcom, między innymi Otto Skorzenemu. Do tego już przed wojną zezwolił Żydom na osiedlenie się lub przejazd przez teren Hiszpanii, chociaż istnieją dowody na to, że przygotowywał specjalne listy Żydów na wypadek przystąpienia do wojny. Po wojnie nie uznał także państwa Izrael.

Frank Hans
(1900 Karlsruhe – 1946 Norymberga), działacz nazistowski, doktor praw uniwersytetu w Kilonii, adwokat. W roku 1923 uczestnik puczu monachijskiego, od 1927 roku członek NSDAP. Kierownik urzędu prawnego NSDAP.
W latach 1933–1934 minister sprawiedliwości Bawarii, w latach 1934 – 1941 prezes Akademii Prawa Niemieckiego, w latach 1934–1945 minister bez teki w rządzie Rzeszy, a od 1939 roku do ucieczki przed Armią Czerwoną w 1945 roku Generalny Gubernator z siedzibą w Krakowie. Decyzją z 13 października 1940 powołał powstanie gett dla ludności żydowskiej. Zbrodniarz wojenny, na mocy wyroku Międzynarodowego Trybunału Wojskowego w Norymberdze skazany na karę śmierci.

Frick Wilhelm
(1877 Alsenz – 1946 Norymberga), w czasie pierwszej wojny uznany za niezdolnego do służby, działacz nazistowski, w latach 1933–1943 minister spraw wewnętrznych III Rzeszy, w latach 1943–1945 protektor Czech i Moraw, zbrodniarz wojenny. Jako minister wprowadził prawa i ustawy mówiące o czystości rasy, szczególnie represyjne wobec Żydów (ustawy norymberskie). Aresztowany, osądzony w Norymberdze i skazany na karę śmierci przez powieszenie. W trakcie procesu jako jedyny oskarżony odmówił składania zeznań.

Frings Josef
(1887 Neuss – 1978 Kolonia), duchowny katolicki, od 1942 roku arcybiskup Kolonii, od 1946 roku kardynał. Zasłynął swą bezwzględną postawą wobec represji i praw narzucanych przez nazistów i Hitlera, która przyniosła mu ogromną popularność w Europie i szacunek niemieckich katolików. Kiedy po wojnie w Niemczech brakowało towarów, wielu ludzi dopuszczało się kradzieży, szczególnie jedzenia, ubrań i węgla, Frings stwierdził że w tak ciemnych czasach, ludzie powinni mieć prawo przede wszystkim do przeżycia, dlatego wybaczył drobne niezbędne kradzieże. Prosił jednak, aby w lepszych czasach zrabowane dobra zwrócić, oraz kraść tylko tyle, ile to konieczne. Do tej pory w gwarze Kolonii istnieje czasownik „fringsen" oznaczający mniej więcej „niezbędną do przeżycia drobną kradzież".

G

Galen Clemens August von
(1878 Dinklage – 1946 Münster), hrabia, duchowny katolicki, w czasie I wojny światowej ochotniczo zgłosił się do wojska, od 1933 roku biskup Münster. Współautor potępiającej nazizm encykliki Piusa XI „Mit brennender Sorge" (1937). Swą bezkompromisową walką z nazizmem zyskał sobie tak wielką popularność i poparcie wiernych, że władze hitlerowskie obawiały się go aresztować. Podobnie jak Faulhaber, poparł niemiecki najazd na

ZSRR. W lutym 1946 roku otrzymał godność kardynała. Zmarł miesiąc później.

Globocnik Odilo
(1904 Triest – 1945 Paternion),
SS-Obergruppenführer, w czasie I wojny światowej służył w wojsku austriackim, w latach 1938-1939 gauleiter Wiednia, w latach 1939–1943 dowódca SS i Policji w dystrykcie lubelskim, jeden z najbliższych współpracowników Eichmanna, organizator obozów zagłady w Bełżcu, Treblince i Sobiborze, pacyfikator Zamojszczyzny, ludobójca. Od 1943 roku przebywał we Włoszech, później w Austrii. Schwytany w 1945 przez Brytyjczyków popełnił samobójstwo połykając cyjanek.

Göring Hermann
(1893 Rosenheim – 1946 Norymberga), działacz nazistowski. As myśliwski w czasie I wojny światowej. Jeden z twórców i przywódców III Rzeszy, premier Prus i dowódca Luftwaffe, marszałek Rzeszy, założyciel Gestapo i organizator pierwszych obozów koncentracyjnych, zbrodniarz wojenny. Skazany przez Międzynarodowy Trybunał Wojskowy w Norymberdze na karę śmierci, popełnił samobójstwo.

Göth Amon
(1908 Wiedeń – 1946 Kraków),
SS-Hauptsturmführer, komendant KL Płaszów, likwidator gett w Krakowie i Tarnowie, osobiście torturował i mordował więźniów. Aresztowany w 1944 roku za kradzieże i malwersacje, uniknął kary. Aresztowany w 1945 roku, początkowo osadzony w Dachau został rozpoznany przez byłego więźnia obozu Płaszów, przekazany do Polski. Sądzony przez Najwyższy Trybunał Narodowy i stracony w Krakowie.

Greiser Arthur
(1897 Środa Wielkopolska – 1946 Poznań), w czasie I wojny światowej służył w niemieckiej flocie. Działacz nazistowski, SS Obergruppenführer, prezydent Senatu Wolnego Miasta Gdańska w latach 1934–1939. W latach 1939–1945 namiestnik Kraju Warty, zbrodniarz wojenny. W 1945 roku aresztowany przez aliantów i przekazany do Polski, gdzie został osądzony i skazany za karę śmierci. Został stracony publicznie na stokach poznańskiej cytadeli. Była to ostatnia publiczna egzekucja w Polsce.

H

Heydrich Reinhard
(1904 Halle – 1942 Praga), w okresie międzywojennym służył w marynarce wojennej. W 1931 roku wstąpił do NSDAP, SS-Obergruppenführer i generał policji, w latach 1939–1942 szef Głównego Urzędu Bezpieczeństwa Rzeszy. Z osobistego rozkazu Heinricha Himmlera zorganizował konferencję w Wannsee, dotyczącą „ostatecznego rozwiązania kwestii żydowskiej", na której ustalono kwestie rasy i likwidacji narodu żydowskiego. W latach 1941–1942 protektor Czech i Moraw; ciężko ranny w zamachu dokonanym przez czeskich komandosów, zmarł kilka dni później.

Himmler Heinrich
(1900 Monachium– 1945 Lüneburg),
w czasie I wojny światowej służył w wojsku niemieckim, nie brał jednak udziału w walkach. Jeden z przywódców Niemiec hitlerowskich, SS-Reichsführer, od 1923 roku w NSDAP, od 1929 roku był dowódcą SS, od 1934 roku szefem Gestapo, a od 1936 roku – policji. W 1943 roku został ministrem spraw wewnętrznych. Zbrodniarz wojenny. To na jego rozkaz rozpoczęło się „ostateczne rozwiązanie kwestii żydowskiej". Aresztowany przez Brytyjczyków popełnił samobójstwo zażywając cyjanek. Miejsce jego pochówku pozostaje nieznane.

Höppner Rolf-Heinz
(1910 Siegmar – 1998 Bad Godesberg),
SS-Obersturmbannführer, szef Służby Bezpieczeństwa w Poznaniu, twórca koncepcji gazowania ofiar spalinami, odpowiedzialny za masowe mordy Żydów i wysiedlenia ludności polskiej i słoweńskiej. Opowiadał się za zagłodzeniem i niewolniczą pracą Żydów i innych pojmanych narodów. Po wojnie aresztowany, skazany na karę 10 lat więzienia. Zwolniony w roku 1957 wyjechał do Niemiec Zachodnich. Ostatnie lata spędził w domu spokojnej starości.

Hummel Herbert
(1907 Landshut – 1944 Warszawa), działacz nazistowski, w latach 1939-1944 wicegubernator warszawski. Zginął w trakcie ucieczki podczas powstania warszawskiego.

K

Kaltenbrunner Ernst
(1903 Ried im Innkreis – 1946 Norymberga), w dzieciństwie był przyjacielem Eichmanna. SS-Obergruppenführer i szef Głównego Urzędu Bezpieczeństwa Rzeszy w latach 1943–1945, odpowiedzialny za zagładę Żydów i zbrodnie w obozach koncentracyjnych. Skazany przez Międzynarodowy Trybunał Wojskowy w Norymberdze na karę śmierci i stracony w więzieniu. Twierdził, że wszystkie jego podpisy na dokumentach zostały sfałszowane.

Katzmann Fritz
(1906 Langendreer – 1957 Darmstadt),
SS-Obergruppenführer, Dowódca SS i Policji w dystrykcie radomskim i dystrykcie Galicja, odpowiedzialny za eksterminację Żydów, szczególnie z terenów południowej i wschodniej Polski. Sporządzony przez niego raport jest jednym z najważniejszych dowodów eksterminacji Żydów w Polsce. W 1944 roku przeniesiony do Gdańska. Po wojnie ukrywał się pod fałszywym nazwiskiem Bruno Albrechta, niedługo przed śmiercią wyjawił swoje nazwisko pracownikowi szpitala (księdzu lub pielęgniarce).

Kierkegaard Søren
(1813 Kopenhaga – 1855 Kopenhaga), duński filozof i poeta romantyczny, uznawany za jednego z prekursorów egzystencjalizmu chrześcijańskiego.

Koch Erich (1896 Elberfeld – 1986 Barczew), w czasie I wojny światowej służył w Armii

Cesarstwa Niemieckiego. Po wojnie należał do Freikorps. Polityk nazistowski, w latach 1933–1945 gauleiter i nadprezydent Prus Wschodnich, zbrodniarz wojenny. W latach 1945–1949 ukrywał się w Hamburgu. Rozpoznany i aresztowany, wydany władzom polskim, oskarżony za zbrodnie przeciw Polakom (w akcie oskarżenia pominięto zbrodnie przeciw Ukraińcom) został skazany na karę śmierci, jednak wyroku nigdy nie wykonano. Zmieniono go na dożywocie, według niektórych ze względu na stan zdrowia, według innych Sowieci nie chcieli zabić Kocha, gdyż mógł posiadać on informacje o skarbach zrabowanych przez Niemców z Carskiego Sioła (to Koch osobiście wydał rozkaz o rabunku). Zmarł w więzieniu.

Koppe Wilhelm
(1896 Hildesheim – 1975 Bonn), SS-Obergruppenführer, w latach1939–1943 wyższy Dowódca SS i Policji w Kraju Warty, w latach 1943–1945 w Generalnym Gubernatorstwie. W 1944 roku Polskie Państwo Podziemne wydało na niego wyrok. Akcja Batalionu Parasol zakończyła się jego poważnym zranieniem. W 1945 roku przeniesiony do Monachium. Zbrodniarz wojenny znany ze swych sadystycznych metod i nadgorliwości, oskarżony o zamordowanie 145 tysięcy osób. Po wojnie mieszkał w Bonn. Pomimo powtarzanych wniosków o ekstradycję nie został przez władze RFN wydany Polsce i uniknął odpowiedzialności.

Kosiński Stefan
(1909 Staromieście – 1991 Kraków), doktor praw, absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego, uczeń i asystent profesora Fryderyka Zolla, przed wojną pracownik Prokuratorii Generalnej, adwokat, autor podręczników i książek z zakresu prawa cywilnego. W czasie II wojny światowej otrzymał licencję adwokata, jednakże do zawodu przystąpił dopiero po wyparciu Niemców z Krakowa. Brał udział w procesach Najwyższego Trybunału Narodowego. Bronił Josefa Bühlera. Obrońca w głośnym procesie kurii krakowskiej. W stanie wojennym obrońca w procesach politycznych.

Wilhelm Kritzinger
(1890 Zielonowo –1947 Norymberga), sekretarz stanu w Kancelarii Rzeszy, współtwórca ustawy legalizującej „Noc długich noży", uczestnik konferencji w Wannsee, jako jedyny wyrażający wątpliwości co do „ostatecznego rozwiązania kwestii żydowskiej". Przesłuchiwany w czasie procesu w Norymberdze, wstydził się za nazistowskie zbrodnie. Zwolniony z więzienia tuż przed śmiercią.

Krüger Friedrich Wilhelm
(1894 Strasburg – 1945 Gundertshausen), SS-Obergruppenführer, wyższy Dowódca SS i Policji w Generalnym Gubernatorstwie, sekretarz stanu do spraw bezpieczeństwa w rządzie GG, pełnomocnik Himmlera do spraw umacniana niemczyzny, później został dowódcą dywizji oraz korpusu SS. Popełnił Samobójstwo w niewoli amerykańskiej.

L

Lammers Hans Heinrich
(1879 Lubiniec – 1962 Düsseldorf), brał udział w pierwszej wojnie światowej. SS-Obergruppenführer, szef Kancelarii Rzeszy, zbrodniarz wojenny. Jeszcze przed wojną był zaufanym Hitlera. Tuż przed końcem wojny aresztowany przez SS pod zarzutem zdrady. Jego żona i młodsza córka popełniły samobójstwo. W procesie Norymberskim w 1949 roku skazany na 20 lat więzienia, które opuścił po pięciu. Pochowany w grobie żony i córki.

Lasch Karl
(1904 Kassel – 1942 Wrocław), ekonomista i prawnik, członek SA i NSDAP, gubernator dystryktu radomskiego, później dystryktu Galicja, prywatnie szwagier Hansa Franka. Aresztowany pod zarzutem defraudacji i zmuszony do popełnienia samobójstwa lub zastrzelony w więzieniu na rozkaz Himmlera.

Lichtenberg Bernhard
(1875 Oława – 1943 Hof), w czasie I wojny światowej służył jako kapelan. Ksiądz katolicki, kanonik, proboszcz katedry św. Jadwigi w Berlinie, jeszcze przed wojną publicznie protestował przeciwko warunkom w obozach koncentracyjnych. Aresztowany przez nazistów za pomoc okazywaną Żydom i skazany na pobyt w obozie koncentracyjnym, zmarł z wycieńczenia w drodze do Dachau. Męczennik, w 1996 roku beatyfikowany przez Jana Pawła II.

M

Mann Thomas
(1875 Lubeka – 1955 Zurych), niemiecki prozaik i eseista, laureat literackiej Nagrody Nobla w roku 1929. Był nieprzejednanym przeciwnikiem nazizmu, od 1933 roku na emigracji, w 1937 roku zrzekł się obywatelstwa niemieckiego. W czasie wojny prowadził comiesięczne, antynazistowskie transmisje radiowe. Po wojnie osiedlił się w Szwajcarii.

Mazanek Stefan
(1895 Głogów – 1950), ksiądz katolicki, infułat, skarbnik i kanclerz krakowskiej Kurii Metropolitalnej.

Micheels Louis
(1917 Amsterdam – 2008 Newton), holenderski lekarz, psychiatra, psychoanalityk, wraz ze swoją żoną osadzony w KL Auschwitz. Według jego relacji należał do obozowego ruchu oporu. Jego zeznania przyczyniły się do uniewinnienia Hansa Müncha. Po wojnie osiedlił się w Stanach Zjednoczonych.

Milch Erhard
(1892 Wilhelmshaven – 1972 Wuppertal), służył w czasie I wojny światowej. Feldmarszałek Luftwaffe, sekretarz stanu w Ministerstwie Lotnictwa Rzeszy, zastępca Hermanna Göringa, generalny inspektor odpowiedzialny za produkcję lotniczą.

W 1935 roku jego ojca uznano za Żyda. Göring zażądał od matki Milcha, aby ta oświadczyła, że jego ojcem jest ktoś inny. W 1944 roku za krytykę Göringa zmuszony do ustąpienia ze stanowiska i mianowany wiceministrem uzbrojenia. Po wojnie aresztowany i skazany na karę dożywotniego więzienia, zwolniony po pięciu latach.

Müller Heinrich
(1900 Monachium– 1945?),
SS-Gruppenführer, szef Gestapo, z polecenia Himmlera kierował prowokacją w Gliwicach. Tuż po zakończeniu wojny zaginął i nigdy nie został odnaleziony. Wokół jego zniknięcia wyrosło mnóstwo teorii spiskowych.

Münch Hans-Wilhelm
(1911 Freiburg – 2001 Roßhaupten),
SS-Untersturmführer oraz lekarz w KL Auschwitz. W pierwszym procesie oświęcimskim jako jedyny z oskarżonych uznany za niewinnego, głównie dzięki relacjom wielu więźniów,z których wynikało, że Münch pomagał i wspierał, m.in. przemycał listy, leki, żywność, zaś niedługo przed wyzwoleniem pomagał nawet w ucieczkach. Uwolniony, powrócił do Niemiec, pracował jako lekarz w Rosshaupten w Bawarii.

N

Neumann Erich
(1892 Forst – 1951 Garmisch Partenkirchen), prawnik, ekonomista, SS-Sturmbannführer, działacz nazistowski, sekretarz stanu w Urzędzie Pełnomocnika ds. Planu Czteroletniego. Po wojnie aresztowany i zwolniony ze względu na zły stan zdrowia.

P

Pabst Friedrich
(Dortmund – 1943 Warszawa), niemiecki architekt, w latach 1942–1943 naczelny architekt Warszawy, zginął w zamachu. Inicjator planu zniszczenia Warszawy i wybudowania w jej miejscu niemieckiego miasta. Plan ten na jego zamówienie opracowali Hubert Gross i Otto Nürnberger

Philippe Joseph-Laurent
(1877–1956 Luksemburg), duchowny katolicki, od 1935 roku biskup Luksemburga. Po agresji niemieckiej na Luksemburg, szantażowany, nie chcąc ulec presji okupanta dobrowolnie odizolował się od świata w swoim pałacu, którego nie opuścił do końca wojny.

Pius XI
(1857 Desio – 1939 Watykan), właściwie Achilles Ratti, duchowny katolicki, w latach 1918–1921 nuncjusz apostolski w Polsce, w latach 1921–1922 arcybiskup Mediolanu, od 1921 roku kardynał, od roku 1922 papież. W 1937 roku w encyklice „Mit brennender Sorge" oficjalnie potępił nazizm.

Pius XII
(1876 Rzym – 1958 Castel Gandolfo), właściwie Eugenio Pacellii, dyplomata, w latach 1917–1920 nuncjusz apostolski w Bawarii, w latach 1920–1930 nuncjusz w Niemczech, od 1929 roku kardynał, od 1930 roku sekretarz stanu Stolicy Apostolskiej, od 1939 roku papież. Nazywany przez Włochów „Il papa tedesco" (papież niemiecki) w istocie nie sprzyjał faszyzmowi (dokumenty mające potwierdzić jego sympatie faszystowskie zostały sfabrykowane po wojnie przez KGB i tajne służby Rumunii). W 1943 roku wywiad niemiecki i SS planowały na rozkaz Hitlera porwanie i internowanie go w zamku Lichtenstein koło Reutlingen, a w ostateczności nawet zamordowanie wraz z licznymi kardynałami z kurii rzymskiej. Plany te storpedował przekonany o nieuchronnej klęsce Niemiec SS-Brigadeführer Walter Schellenberg, szef VI Departamentu Głównego Urzędu Bezpieczeństwa Rzeszy. Do tej pory pozostaje postacią dość kontrowersyjną.

Plagge Ludwig
(1910 Landesbergen – 1948 Kraków),
podoficer w obozach koncentracyjnych w Sachsenhausen, Auschwitz-Birkenau i Majdanku, sadystyczny kat i morderca. Po wojnie schwytany stanął przed Najwyższym Trybunałem Narodowym w Krakowie i w pierwszym procesie oświęcimskim w 1947 roku został skazany na śmierć.

Prel Max du
(1904 Monachium – 1945 Bad Tölz), szef głównego wydziału propagandy Generalnej Guberni.

Preysing Lichtenegg-Moos Johann Konrad von
(1880 Landshut – 1950 Berlin), hrabia, duchowny katolicki, od 1935 roku biskup Berlina, od 1946 roku kardynał. Potępił nazizm, protestował przeciwko eksterminacji Żydów, wzywał wszystkich wiernych do niesienia im pomocy, organizator tajnej akcji ratowania Żydów.

R

Rappaport Emil
(1877 Warszawa – 1965 Łódź), doktor praw uniwersytetu w Neuchâtel, w latach 1917–1919 sędzia Sądu Apelacyjnego w latach 1919–1951 sędzia Sądu Najwyższego, w latach 1946–1948 członek Najwyższego Trybunału Narodowego, od 1948 profesor Uniwersytetu Łódzkiego.

S

Sapieha Adam Stefan
(1867 Krasiczyn – 1951 Kraków), książę, duchowny katolicki, w latach 1911–1925 biskup krakowski, w latach 1925–1951 arcybiskup metropolita krakowski, od 1946 roku kardynał; podczas okupacji faktyczny zwierzchnik Kościoła katolickiego w Generalnym Gubernatorstwie.

Sawicki Jerzy
(1910 Gródek Jagielloński – 1967 Bruksela), właściwie Izydor Reisler, prawnik, absolwent UJK we Lwowie. Przed wojną prowadził praktykę adwokacką, po wojnie był prokuratorem Sądu Najwyższego i Najwyższego Trybunału Narodowego. Był jednym z polskich delegatów na procesy norymberskie. W latach 1948-1950 był profesorem Uniwersytetu Łódzkiego, od 1952 profesorem Uniwersytetu Warsza-

wskiego. Prokurator w procesie Josefa Bühlera.

Senkowsky Hermann
(1897 Scheibbs – 1965 Innsbruck), SS-Standarterführer oraz minister finansów Generalnego Gubernatorstwa.

Seyss-Inquart Arthur
(1892 Stannern – 1946 Norymberga), właściwie Arthur Zajtich. SS-Gruppenführer, namiestnik Rzeszy w Austrii, od utworzenia Generalnej Guberni przez pierwszy okres pełnił funkcję sekretarza stanu (szefa) rządu GG i zastępcy generalnego gubernatora Hansa Franka, potem Komisarz Rzeszy w Holandii. Skazany za zbrodnie wojenne.

Shaw George Bernard
(1856 Dublin – 1950 Ayot St Lawrence), irlandzki prozaik i dramaturg, autor błyskotliwych aforyzmów, laureat literackiej nagrody Nobla w roku 1925 oraz Oscara w 1938 za „najlepszy scenariusz Adaptowany" (pierwsza osoba w historii z tymi dwoma nagrodami).

Schirach Baldur von
(1907 Weimar – 1974 Kröv), działacz nazistowski, w latach 1933–1940 przywódca Hitlerjugend, w latach 1940–1945 gauleiter Wiednia. W 1943 roku popadł w niełaskę Hitlera. Po wojnie uznany przez aliantów za zmarłego nie był poszukiwany. Sam oddał się w ich ręce, domagając się postawienia przed sądem. Skazany na 20 lat więzienia, wyrok odbył w całości, nie zgadzając się na przedterminowe zwolnienie.

Schirach Henrietta von
(1913 Monachium – 1992 Monachium), córka przybocznego fotografa Hitlera, od 1930 roku jego sekretarka, w latach 1932–1950 żona Baldura von Schiracha, z którym rozwiodła się podczas jego pobytu w więzieniu. Po rozwodzie powróciła do panieńskiego nazwiska Hoffmann.

Stefan
(1878 Sziroka Łyca – 1957 Płowdiw), właściwie Stojan Popgeorgijew Szokow, od 1922 roku metropolita sofijski, prawosławny egzarcha Bułgarii. Potępił antysemityzm, w obronie Żydów wielokrotnie interweniował u cara Borysa III, w 1943 roku odmówił podporządkowania Cerkwi antysemickiemu prawodawstwu i demonstracyjnie udzielił gościny w swoim pałacu głównemu rabinowi Bułgarii.
Po wojnie usunięty z urzędów i zmuszony do zamieszkania na wsi pod Płowdiwem, gdzie zmarł. W 45 lat po śmierci otrzymał tytuł Sprawiedliwego wśród Narodów Świata za ocalenie około 50 tysięcy bułgarskich Żydów.

Stuckart Wilhelm
(1902 Wiesbaden – 1953 Hanower), SS-Obergruppenführer, sekretarz stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych III Rzeszy, współtwórca tzw. ustaw norymberskich, zbrodniarz hitlerowski. Skazany w Norymberdze, po ogłoszeniu wyroku został natychmiast zwolniony, ponieważ uznano jego dotychczasowy pobyt w więzieniu na poczet kary. Zginął w wypadku samochodowym.

W

Wächter Otto Gustaw von
(1901 Wiedeń – 1949 Rzym), austriacki prawnik, SS-Gruppenführer, gubernator krakowski w latach 1939–1942, gubernator galicyjski w latach 1942–1944, odpowiedzialny za utworzenie getta Krakowie oraz rabunek mienia i dóbr kultury. Po wojnie uciekł do Włoch, gdzie do śmierci ukrywał się w Rzymie w kolegium katolickim jako Otto Reinhardt.

Weigl Rudolf
(1883 Przerów – 1957 Zakopane), polski biolog i parazytolog, profesor Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, wynalazca pierwszej na świecie skutecznej szczepionki przeciw tyfusowi plamistemu. Po wojnie prześladowany przez władze komunistyczne za rzekomą kolaborację z okupantem. Liczbę ocalonych przez niego ludzi ocenia się na ponad pięć tysięcy. Pośmiertnie odznaczony medalem Sprawiedliwy wśród Narodów Świata.

Wigand Arpad
(1906 Mannheim – 1983 Mannheim), zbrodniarz hitlerowski, SS-Oberführer, w latach 1941–1943 dowódca SS i Policji w Warszawie, odpowiedzialny za zagładę Żydów i terror wobec ludności polskiej. Po wojnie skazany na 15 lat więzienia, zwolniony w 1956 roku i deportowany do RFN, gdzie aresztowano go, osądzono i skazano na 12 lat więzienia.

Wiesenthal Szymon
(1908 Buczacz – 2005 Wiedeń), inżynier architekt, działacz żydowski, zało-życiel Żydowskiego Centrum Dokumentacji w Wiedniu, nazywany „tropicielem nazistów". Przyczynił się do postawienia przed sądem ponad tysiąca zbrodniarzy hitlerowskich, w tym Adolfa Eichmanna.

Przy tworzeniu korzystaliśmy z książki Krzysztof Ćwikliński „Proces", Wydawnictwo Norbertinum, Lublin 2017 oraz ze źródeł encyklopedycznych.

1. Władze Generalnej Guberni podczas zwiedzania budowy mostu na Dunajcu; Josef Bühler (drugi z prawej) i Otto von Wächter (czwarty z prawej) w otoczeniu oficerów oglądają plac budowy; listopad 1941.

2. Wysocy urzędnicy Generalnej Guberni podczas uroczystości otwarcia 1. Krakowskich Targów Wzorów: Otto von Wächter (pierwszy z prawej), Josef Bühler (drugi z prawej), Richard Schalk (trzeci z prawej) 30 listopada 1940.

3. Władze Generalnej Guberni podczas zwiedzania budowy mostu na Dunajcu; Josef Bühler (drugi z prawej) i Otto von Wächter (piąty z prawej) oglądają stanowiska pracy robotników; listopad 1941.

4. Josef Bühler podczas spotkania z niemieckiem generałem; 1939-1945.

5. Władze Generalnej Guberni podczas zwiedzania budowy mostu na Dunajcu; Josef Bühler (drugi z prawej) i Otto von Wächter (czwarty z prawej) w otoczeniu oficerów oglądają plac budowy; listopad 1941. Autor: Ewald Theuergarten.

6. Obchody III rocznicy działalności NSDAP w Generalnej Guberni; Przywódcy cywilni i wojskowi Generalnej Guberni przechodzą przed frontem żołnierzy. W pierwszym szeregu od lewej: gen. Siegfried Haenicke, Hans Frank, gen. Walter Somme, Josef Bühler, Adolf Stahl; 13-15 sierpnia 1943.

7. Uroczystości upamiętniające Mikołaja Kopernika w Teatrze Państwowym Generalnej Guberni (Staatstheater des Generalgouvernements) w Krakowie; Loża honorowa. Widoczni od lewej: Adolf Stahl, Josef Friedrich Bühler, Hans Frank, Ernst Boepple; 24 maja 1943.

8. Obchody III rocznicy działalności NSDAP w Generalnej Guberni; Od lewej: gen. Siegfried Haenicke, Hans Frank, Josef Bühler, Walter Somme; 13-15 sierpnia 1943.

9. Gubernator Hans Frank przemawia na posiedzeniu rządu Generalnego Gubernatorstwa w gmachu Akademii Górniczej w Krakowie. Widoczni również: Josef Friedrich Bühler (drugi z prawej) i Ernst Boepple (pierwszy z lewej), 1939-1944.

10. Kraków. Niemieckie uroczystości z okazji "Dnia poległych bohaterów". Pod trybuną od lewej widoczni: Wilhelm Koppe, Hans Frank, Walter Somme, Josef Friedrich Bühler i Kurt Oppenländer; 12 marca 1944.

11. Kraków. Uczestnicy uroczystości otwarcia Niemieckiego Instytutu Pracy na Wschodzie. Od lewej w pierwszym rzędzie: Arthur Seyss-Inquart, Hans Frank, Otto von Wächter, Josef Bühler.; 20 kwietnia 1940.

12. Gubernator Hans Frank przemawia na posiedzeniu wysokich funkcjonariuszy NSDAP w siedzibie partii w Krakowie. Na dalszym planie od lewej widoczni: Kurt Burgsdorff, Josef Friedrich Bühler i Adolf Stahl. W tle popiersie Adolfa Hitlera.; 1939-1945.

13. Uroczystości NSDAP na pl. Szczepańskim w Krakowie z okazji rocznicy dojścia Adolfa Hitlera do władzy. Pod trybuną od prawej nazistowskim pozdrowieniem salutują: gen. Walter Somme, Wilhelm Koppe, Josef Friedrich Bühler, Siegfried Haenicke, Ernst Boepple, NN i Kurt von Burgsdorff.; 30 stycznia 1944.

14. Gubernator Hans Frank podczas spotkania z kierownikiem i funkcjonariuszami wydziału sprawiedliwości Generalnego Gubernatorstwa - fotografia grupowa. Widoczni: Hans Frank (piąty z lewej), Josef Friedrich Bühler (czwarty z lewej) i Kurt Wille (szósty z lewej). Na ścianie widoczne wawelskie arrasy.; wrzesień 1943.

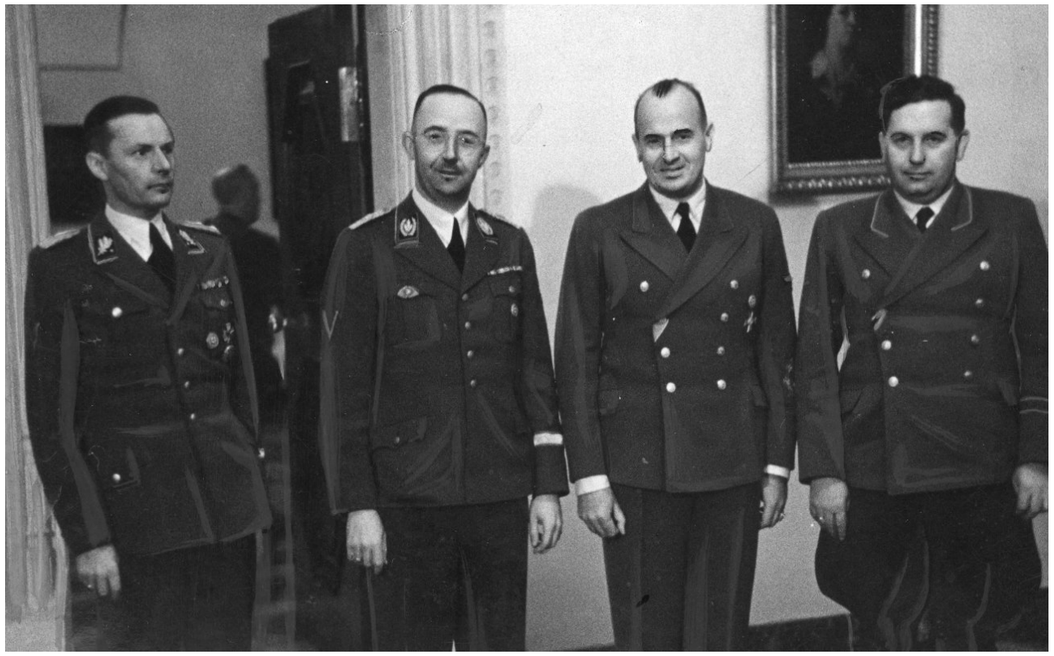

15. Heinrich Himmler z wizytą w Krakowie. Od lewej widoczni: Friedrich Wilhelm Kruger, Heinrich Himmler, Hans Frank i Josef Friedrich Bühler. Fotografia grupowa.; marzec 1942.

16. Obchody I rocznicy działalności NSDAP w Generalnym Gubernatorstwie. Uroczystości z okazji „Dnia NSDAP" z udziałem najwyższych władz Generalnego Gubernatorstwa. W pierwszym rzędzie od lewej widoczni m.in.: Karl Lasch, Otto von Wächter, Ludwig Fischer, NN, Josef Friedrich Bühler, Aldinger, Gertrud Scholtz-Klink, Hans Frank i Richard Schalk.; sierpień 1941.

17. Lwów. Przyłączenie dystryktu Galicja do Generalnego Gubernatorstwa. Gubernator Hans Frank wita się z generałem armii słowackiej Ferdinandem Catlos. Widoczni również: Karl Lasch (pierwszy z lewej) i Josef Friedrich Bühler (w głębi).; 01 sierpnia 1941.

18. Kraków. Josef Friedrich Bühler (z lewej) odbiera od Hansa Franka nominacje na stanowisko zastępcy gubernatora Generalnego Gubernatorstwa. Na drugim planie widoczni: Hermann Senkowsky (w środku) i Friedrich Wilhelm Krüger (pierwszy z lewej).; Lipiec 1941.

19. Kraków. Uroczystość w dzielnicy niemieckiej. Kobieta z dzieckiem na ręku wita Josefa Bühlera (z kwiatami). Obok niego po lewej stronie widoczny Otto von Wächter.; 1939-1945.

20. Posiedzenie rządu Generalnego Gubernatorstwa w Krakowie. Przemawia Otto von Wächter - gubernator dystryktu krakowskiego. Pod portretem Führera widoczny gubernator Hans Frank. Z lewej obok gubernatora Josef Friedrich Bühler.; 1939-1944.

21. Josef Friedrich Bühler (trzeci od lewej) na święcie sportowym policji w Dębicy.; 18 października 1942.

22. Obchody I rocznicy działalności NSDAP w Generalnym Gubernatorstwie. Uroczystości z okazji „Dnia NSDAP" na dziedzińcu Zamku Królewskiego w Krakowie. Widoczni m.in.: gubernator Hans Frank (na pierwszym planie), Josef Friedrich Bühler (trzeci z prawej na podeście), Richard Schalk (pierwszy z prawej na podeście) i Adolf Stahl (pierwszy z prawej).

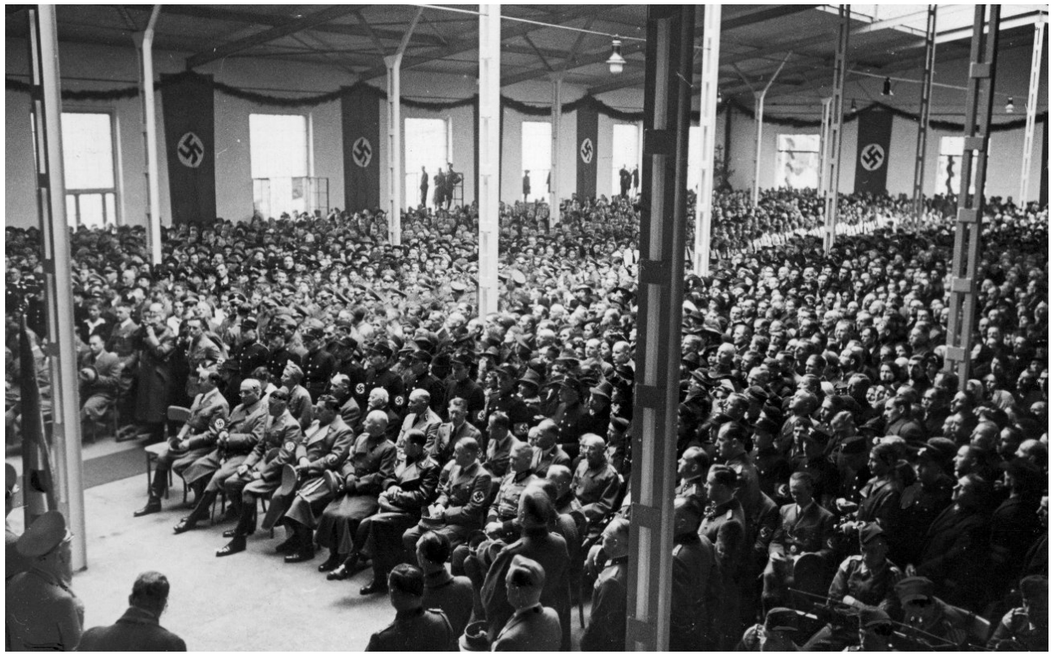

23. Wiec w hali fabrycznej zakładów włókienniczych "Wilanów" w Tomaszowie Mazowieckim. Wśród siedzących w pierwszym rzędzie widoczni m.in.: Karl Lasch (pierwszy z lewej), Richard Schalk (trzeci z lewej), Josef Bühler (czwarty z lewej).; maj 1941.

24. Gubernator Hans Frank (z lewej) podczas rozmowy z Wacławem Krzeptowskim (w stroju ludowym). W głębi widoczni: Josef Friedrich Bühler (pierwszy z prawej) i Max du Prel (na drugim planie pierwszy z lewej).; kwiecień 1940.

Ewangelickie Stowarzyszenie Kultury

zostało zawiązane w 2013 roku przez grono przyjaciół, połączonych ze sobą wspólnymi zainteresowaniami i pasją współdziałania. Jest stowarzyszeniem świeckim, niezwiązanym organizacyjnie, finansowo i decyzyjnie z żadną instytucją czy organizacją.

Prowadzi działalność w szeroko pojętych sferach kultury, nauki i edukacji, koncentrującą się przede wszystkim na historii Polski, wielokulturowości i intelektualnym dorobku poprzedzających nas pokoleń. Badamy, opisujemy i popularyzujemy wiedzę o wojskowosci, dobroczynnosci, kulturze i gospodarce ostatnich kilku wieków, skupiając się często na wydarzeniach, osiągnięciach i osobach zapomnianych lub nieznanych.

Organizujemy konferencje, konkursy i wykłady, prelekcje, piszemy i wydajemy książki, tworzymy wystawy i realizujemy filmy oraz wystawiamy sztuki teatralne. Mamy też w dorobku wirtualne muzea, które staramy się w miarę możliwości uzupełniać i rozwijać.

www.estok.org.pl

Wszystkie zdjęcia archiwalne pochodzą ze zbiorów NAC.

1) Autor: Ewald Theuergarten. Zespół: Wydawnictwo Prasowe Kraków-Warszawa.
2) Autor: Paul Brandner. Zespół: Wydawnictwo Prasowe Kraków-Warszawa.
3) Autor: Ewald Theuergarten. Zespół: Wydawnictwo Prasowe Kraków-Warszawa.
4) Zespół: Wydawnictwo Prasowe Kraków-Warszawa.
5) Autor: Gerhard Lehmann. Wydawnictwo Prasowe Kraków-Warszawa.
6) Zespół: Wydawnictwo Prasowe Kraków-Warszawa.
7) Autor: Gerhard Lehmann. Wydawnictwo Prasowe Kraków-Warszawa.
8) Autor: Hempelmann. Zespół: Wydawnictwo Prasowe Kraków-Warszawa.
9) Zakład fotograficzny: Otto Rosner. Zespół: Wydawnictwo Prasowe Kraków-Warszawa.
10) Zakład fotograficzny: Otto Rosner. Zespół: Wydawnictwo Prasowe Kraków-Warszawa.
11) Zakład fotograficzny: Otto Rosner. Zespół: Wydawnictwo Prasowe Kraków-Warszawa.
12) Zakład fotograficzny: Otto Rosner. Zespół: Wydawnictwo Prasowe Kraków-Warszawa.
13) Autor: Hempelmann. Zespół: Wydawnictwo Prasowe Kraków-Warszawa.
14) Zakład fotograficzny: Otto Rosner. Zespół: Wydawnictwo Prasowe Kraków-Warszawa.
15) Zespół: Wydawnictwo Prasowe Kraków-Warszawa.
16) Autor: Rosner. Zespół: Wydawnictwo Prasowe Kraków-Warszawa.
17) Wydawnictwo Prasowe Kraków-Warszawa.
18) Zespół: Wydawnictwo Prasowe Kraków-Warszawa.
19) Zespół: Wydawnictwo Prasowe Kraków-Warszawa.
20) Zespół: Wydawnictwo Prasowe Kraków-Warszawa.
21) Zespół: Wydawnictwo Prasowe Kraków-Warszawa.
22) Autor: Ewald Theuergarten. Zespół: Wydawnictwo Prasowe Kraków-Warszawa.
23) Zespół: Wydawnictwo Prasowe Kraków-Warszawa.
24) Zespół: Wydawnictwo Prasowe Kraków-Warszawa.

NARODOWE CENTRUM KULTURY

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu „Kultura – Interwencje 2019”

EStoK ewangelickie stowarzyszenie kultury

Patroni honorowi

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ Oddział w Łodzi

DIECEZJA WARSZAWSKA KOŚCIOŁA EWANGELICKO-AUGSBURSKIEGO w RP

Diecezja Katowicka Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP

Partnerzy

NARODOWE ARCHIWUM CYFROWE

ARCHIWA PAŃSTWOWE

Szukaj w Archiwach

ZOSIA Zintegrowany System Informacji Archiwalnej

ŁÓDZKA SPECJALNA STREFA EKONOMICZNA

stowarzyszenie wolnego słowa www.sws.org.pl

Fundacja Ars Pro Cultura

CIECHOCINEK

LogoBella STUDIO

Patroni medialni

TVP 3 ŁÓDŹ

radio ŁÓDŹ

CZASYPISMO

rynek Łódzki ŁÓDŹ MARKET

TVP 3 BYDGOSZCZ

SŁOWO I MYŚL Przegląd ewangelicki 2.0

ZDRÓJ Ciechociński

GAZETA CIECHOCIŃSKA

Luteranie.pl

ewangelicy.PL

WIARA I MUNDUR

PROCES

NARODOWE CENTRUM KULTURY

Dofinansowano ze środków
Narodowego Centrum Kultury
w ramach programu
„Kultura – Interwencje 2019”